

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №81
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«27» тамызға 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «26» тамыз күні 21 сағаттан «27» тамыз күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 26.08.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Сағандыкова З.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «27» тамызға
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 2 аяз - 3 градус жылы, күндіз 5-10 градус жылы.
Күнгей Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 15-20 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс, солтүстік-батыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 17-22 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 10-15 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 1 градус аяз-4 градус жылы, күндіз 8-13 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 24-29 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 24-29 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 17-22 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 21-26 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан, оңтүстіктен, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 20-25, күндіз 31-36 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан, солтүстіктен 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 20-25 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан, солтүстіктен 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, кей жерлерде 15, күндіз 25-30 жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1-3 мм), найзағай. Жел солтүстік-батыстан, солтүстіктен 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, кей жерлерде 15 жылы, күндіз 25-30, кей жерлерде 22 градус жылы.

2022 жылғы 26 тамыздағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде жауын-шашын әсерінен су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Кіші Алматы өзені – Алматы қаласы ГБ-де 1 см-ге. Таулардағы температуралық фон 3°C-дан 16°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Үлкен Алматы көлінің су деңгейі 3 см-ге төмендеді. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 3470 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

1972 жылдың 27 тамызында Қазақ ғылыми-зерттеу гидрометеорологиялық институты (ҚазҒЗМИ) әлемде алғаш рет Шамалған өзенінің жоғарғы ағысында табиғи масштабта селдерді жасанды жолмен шығару бойынша эксперимент жүргізді. Экспериментті жүргізу қажеттілігі сел келтіретін зиянды азайту жөніндегі іс-шаралардың тиімділігіне әсер ететін қауіпті табиғи құбылыстың қалыптасу тетіктері туралы бірыңғай пікірдің болмауынан туындады. Балшық тасты

селдер су ағынының борпылдақ жыныстармен әрекеттесуі кезінде пайда болмайды, бірақ сырғымалардың сұйылтылуы нәтижесінде пайда болады деп есептелді.

Экспериментке дайындық кезінде "Қазгеофизприбор" зауытының конструкторлық бюросында сел сипаттамаларын өлшеуге арналған түйіспесіз аспаптар, сел ошағына түсетін су ағынының шығынын реттеуге мүмкіндік беретін су өткізу құрылыстары ойлап табылып, дайындалды. ҚазҒЗМИ күшімен 3000 м биіктікте өзеннің жоғарғы ағысында су қоймасы құрылды.

Эксперименттер барысында шығыны 28 м³/с су ағыны шығыны 430 м³/с және сел массасының тығыздығы шамамен 2400 кг/м³ болатын балшық тас ағынына айналды. Жоғарғы суретте сел ошағына қарай жылжыған су ағыны көрсетілген Төменгі суретте-сел ошағынан шығар тұсындағы селдің алдыңғы бөлігі. Эксперименттердің нәтижелері сел туралы әлемдік ғылымға үлкен үлес қосты. Фильмді және осы эксперименттер туралы қысқаша сипаттаманы сілтемеге басу арқылы көруге және оқуға болады

<https://www.kazhydromet.kz/ru/selevedenie-str/chemolganskie-eksperimenty>

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "26" тамызға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 25.08	Мин. 26.08	08 сағ. 26.08	Күн. 25.08	Түн. 26.08	Орт. 25.08	08 сағ. 26.08	Орт. 25.08	Макс. 25.08	08 сағ. 26.08		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	9.1	2.0		2.1							*	
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			3.0			263	263	0.64	0.64	0.64	0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			5.0			611	610	1.21	1.30	1.11	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	13.5	8.0		1.0								*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			12.0			272	270	2.39	2.58	2.20	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			12.0		0.5	108	106				-1	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			14.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			12.0			190	190	1.75	2.00	1.75	+2	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			13.0			244	244				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			4.0			321	319	5.15	5.75	4.55	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			15.0			284	284				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			8.0		3.0	71	70				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			14.0			280	279	2.12	2.12	2.02	-1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			13.0			207	207	0.65	0.65	0.65	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			15.0			285	285	5.43	5.53	5.53	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			16.0			104	101				0	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			16.0		1.0	216	215				-1	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			14.0		0.3	311	308				-3	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	11.0	4.5	5.0		1.4	866	863				-3	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«27» тамызға 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Солтүстік беткейлердегі маусымдық қар сызығы 3700 м биіктікке көтерілді. Ауа температурасының салыстырмалы түрде төмен болуына байланысты мұздықтардың еруі баяулады. Топырақтың ылғалдануы критериалды мәннен төмен. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күңгей Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Ауа температурасының салыстырмалы түрде төмен болуына байланысты мұздықтардың еруі баяулады. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1-3 мм), найзағай. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.